

Dr Marta Komorowska-Pudło

Uniwersytet Szczeciński

Szczecin

System wartości Schelerowskich a postawy dorosłych wobec wybranych aspektów relacji w heteroseksualnych związkach intymnych

Wprowadzenie

System wartości jednostki i proces wartościowania ma ogromny wpływ na podstawowe aspekty funkcjonowania człowieka. Można założyć, że ich związek z postawami wobec jednej z najważniejszych sfer życia człowieka, czyli sfery relacji płciowych związanych z budowaniem związków intymnych, będzie znaczący. Okres dorosłości to czas podejmowania wielu zadań życiowych, przy czym tworzenie związków z innymi to zadanie fundamentalne. Współczesny obraz trwałości związków małżeńskich jest niepokojący. Wiele z nich rozpada się, w wielu ujawnia się niska ich jakość powodująca wysoki poziom niezadowolenia i konfliktowości małżonków. Coraz większa grupa młodych ludzi podejmuje doświadczenie kohabitacji nie uświadamiając sobie ryzyka jej nietrwałości (zob. Janicka, 2006; Slany 2008). Powszechność przedmałżeńskich, niejednokrotnie bardzo wczesnych, doświadczeń seksualnych wiąże się z wieloma konsekwencjami zdrowotnymi i psychospołecznymi oddziałującymi na jakość związków intymnych, które później osoby z takimi doświadczeniami tworzą (por. Komorowska-Pudło, 2013). Niejednokrotnie mają one postać kolejnych, opartych na relacjach seksualnych związków, znanych pod nazwą seryjnej monogamii.

Na dojrzały lub niedojrzały charakter wykonywania zadań związanych z nawiązywaniem intymnych relacji w dorosłości wpływ ma wiele czynników. Jednym z nich jest system wartości, jaki posiadają jednostki. W literaturze rzadko można spotkać szczegółową analizę związku pomiędzy jakością wartościowania a postawami dorosłych wobec funkcjonowania w relacjach heteroseksualnych w związkach intymnych. Poniższa analiza może dostarczyć odpowiedzi na pytania, w jaki sposób wartościowanie hedonistyczne, witalne, estetyczne, prawdy, moralne, świeckie i religijne wiąże się z tak ważnym dla większości dorosłych obszarami funkcjonowania w sferze płciowości, małżeństwa i rodziny. W artykule zostaną przedstawione podstawowe aspekty dotyczące roli wartości w życiu człowieka oraz szczegółowa analiza związku pomiędzy

wartościowaniem w zakresie wartości zaproponowanych w modelu Schelerowskim a przejawianiem przez dorosłe kobiety i mężczyzn postaw wobec różnych aspektów funkcjonowania w relacjach płciowych w heteroseksualnym związku. Analiza ta obejmuje m.in. postawy wobec miłości, narzeczeństwa, przedmałżeńskiej aktywności płciowej, małżeństwa, rodzicielstwa i medialnej wizji seksualności.

1. Rola wartości w życiu człowieka

Wartość w słowniku języka polskiego to „cecha lub zespół cech właściwych danej osobie lub rzeczy, stanowiących o jej walorach cennych dla ludzi, mogących zaspokoić jakieś ich potrzeby” (Szymczak, 1992, s. 660). W psychologii to „własność bądź jakość rzeczy czyniąca ją użyteczną, pożądaną bądź wysoko ocenianą” (Reber, 2000, s. 810) lub „ogólna, abstrakcyjna zasada wyznaczająca wzorce zachowania w danej kulturze lub społeczeństwie, którą (...) członkowie danego społeczeństwa skłonni są wysoko cenić” (tamże).

Autorzy rozważający znaczenie wartości dla funkcjonowania człowieka podkreślają ich ścisły związek z celami życiowymi, z potrzebami, pragnieniami i dążeniami (Ingarden, za: Jusiak 2001, s. 32). A. Tomkiewicz i E. Popławska (1997, s. 53) podkreślają, że „wartości wyznaczają kryteria oceny, wpływają na decyzje, są podstawą formułowania celów oraz sposobów działania. Wyznaczają światopogląd konkretnego człowieka, są istotnym warunkiem integracji osobowości”. K. Ostrowska (1998, s. 5) także wskazuje, że „jednostkowy system wartości, jako osobisty zestaw odniesień do świata wartości wyższych, motywuje, ukierunkowuje, organizuje i modyfikuje ludzkie wybory i działania”. Można, więc uznać, że uznane przez jednostkę konkretne osobowe lub społeczne zjawiska, przez to, że stają się szczególnie ważne wyznaczają kierunek jego wyborów życiowych i są fundamentem jakości jego relacji ze sobą i z innymi.

Wartości są zaliczane do struktury osobowości (Siek, 1986, s. 16). Stanowią w związku z tym jeden z fundamentalnych przejawów funkcjonowania jednostki. Wiążą się one z uaktywnianiem procesów poznawczych i emocjonalnych, ukierunkowujących motywację do działania, a w ich wyniku zachodzą procesy wolitywne, warunkujące podejmowanie konkretnych zachowań. Nie można ich poddać bezpośredniej obserwacji, a o ich treści świadczą inne przejawy osobowości człowieka (por. Tomkiewicz, Popławska, 1997, s. 55; Świda, 1979, s. 18; Oleś, 1989, s. 7-19; Brzozowski, 1995, s. 7; Ingarden, za: Jusiak 2001, s. 32).

Znaczenie wartości dla funkcjonowania jednostki podkreśla się wiążąc je z konstruktem własnego „Ja”. Potwierdzał to M. Rokeach wskazując, że „przeko-

niania dotyczące wartości traktowane są jako centralne, to znaczy ważne i blisko związane z koncepcją siebie jednostki” (za: Oleś, 2002, s. 53). M. Fiske i D.A. Chriboga dodają, że „wchodzą one w zakres tożsamości, dając poczucie stabilności i ciągłości, pomimo zmian, jakie zachodzą w życiu” (za: Oleś, 2002, s. 53).

Wartości, które człowiek uznaje za ważne dla siebie są ściśle związane z jego postawami wobec różnych, istotnych dla niego sfer funkcjonowania. Biorąc pod uwagę komponenty postaw: poznawczy, emocjonalno-motywacyjny oraz behawioralny oraz wyżej wymienione obszary powiązań osobowościowych i wartości uznawanych przez jednostkę, łatwo zauważyć ich ścisły związek. Jak twierdzi H. Świda (1979, s. 38) wartości określają postawy wobec różnych obiektów i wpływają na to, jak ważny jest obiekt postawy.

M. Rokeach umiejscawiał wartości w centralnym miejscu struktury osobowości. Twierdził, że ich komponenty poznawcze, emocjonalne i behawioralne są podobne, jak w postawach, jednakże są one od postaw ważniejsze. Są bardziej dynamiczne, warunkują postawy i zachowania, pełnią wobec nich rolę nadrzędną. Jeśli zmienia się u jednostki hierarchia wartości jednocześnie zmienia się u niej cały system poznawczy oraz postawy i zachowania (za: Tomkiewicz, Popławska, 1997, s. 55). Podobnie o związku postaw z wartościami pisał G.W. Allport (za: tamże).

G.W. Allport wskazywał, że wartości stanowią podstawę rozwoju osobowości. Są one idealnymi wzorcami warunkującymi stawianie sobie przez jednostkę celów oraz wybór określonych form zachowania. Ścisłe wiążą się przez to z budowaniem idealnego obrazu siebie, ze spostrzeganiem rzeczywistości wewnętrznej i zewnętrznej, z procesem myślenia, podejmowania decyzji, czy kształtowania nawyków. System wartości jednostki jest dla niej swoistą filozofią życia (za: Oleś, 1989, s. 32).

P. Brzozowski (2005, s. 261) zwraca uwagę na zmienność systemów hierarchii wartości, zależną w pewnym stopniu m.in. od specyfiki społecznej, kulturowej, historycznej, w której przyszło jednostce żyć, a także na subiektywizm i relatywizm wartości, powodujący różny stosunek jednostek do poszczególnych wartości (Brzozowski, 1995, s. 7; por. Tomkiewicz, Popławska, 1997, s. 48). Według M. Schelera wartości mogą mieć także charakter obiektywny, co wiąże się z ich trwałością i całościowością funkcjonowania jednostki (za: Brzozowski, 1995, s. 8). Wszystkie te elementy składają się na budowanie indywidualnych hierarchii wartości, ukierunkowujących tak jakość życia poszczególnych jednostek, jak i całych grup społecznych.

Różni autorzy proponują podobne, choć odmienne w szczegółach, typy wartości. Platon wyodrębnił trzy wartości, tożsame według niego z ideami. Były

to prawda, piękno i dobro (za: Brzozowski, 2005, s. 262). M. Scheler zbudował hierarchię wartości, w której w skali rosnącej umiejscowił kolejno wartości hedonistyczne (przyjemnościowe), utylitarne (cywilizacyjne), witalne, duchowe (estetyczne, porządku prawnego, poznawcze, prawdy) i religijne (Węgrzecki za: Brzozowski, 2005, s. 262). A. Maslow utożsamiał wartości z potrzebami. Wskazywał on na wartości braku i wartości istnienia. Pierwsze obejmują potrzeby podstawowe: fizjologiczne, bezpieczeństwa, szacunku, przynależności i miłości, natomiast drugie: potrzeby wyższe: samoaktualizacji, poznawcze i estetyczne (za: Oleś, 1997, s. 34-35). E. Spranger wymieniał wartości fizyczne (piękno cielesne, siłę i zdrowie), ekonomiczne (bogactwo i dobra materialne), społeczne (prawo i ład oraz sprawiedliwość i postęp), estetyczne (sztukę, literaturę i muzykę), intelektualne (umiłowanie do nauki, odkrywanie i zdobywanie prawdy), moralne (dobro, miłość, cnotę, postępowanie zgodne z sumieniem, poświęcenie dla innych) oraz religijne (zjednoczenie z Bogiem) (za: Walewander, 1998, s. 6). M. Rokeach wyróżnił wartości instrumentalne, które związane są z określonymi sposobami zachowania się i wartości ostateczne, związane z własnymi przekonaniemiami o ostatecznych celach egzystencji. W pierwszej grupie znajdują się wartości moralne (skoncentrowane na stosunkach interpersonalnych, np. miłość, wrażliwość, uczciwość, grzeczność) i kompetencyjne (odnoszące się do samoaktualizacji, np. twórcza wyobraźnia, ambicja), a w drugiej wartości społeczne (pokój na świecie, bezpieczeństwo rodziny, równość) i indywidualne (m.in. harmonia wewnętrzna, mądrość). (za: Tomkiewicz, Popławska, 1997, s. 52).

Dla potrzeb niniejszego artykułu przyjęto poniżej opisaną koncepcję wartości Schelerowskich w opracowaniu P. Brzozowskiego (1995).

2. Podstawy metodologiczne badań własnych

Badania zostały przeprowadzone wśród studentów niestacjonarnych różnych kierunków humanistycznych Uniwersytetu Szczecińskiego, mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. W badaniach wzięło udział 106 mężczyzn i 149 kobiet. Wiek badanych: 20-50 lat. Respondenci stanowili grupę osób żyjących zarówno w związkach małżeńskich, jak i kohabitacyjnych, a także osób tworzących przedmałżeński związek heteroseksualny bez wspólnego zamieszkiwania.

Celem przeprowadzonych badań było zdiagnozowanie procesu wartościowania¹ wśród studentów oraz określenie związku ich nastawienia do poszczególnych wartości z różnymi aspektami postaw związanych z funkcjonowaniem kobiet i mężczyzn w relacjach intymnych. Analiza statystyczna została przeprowadzona z wykorzystaniem współczynnika korelacji ρ – Spearmana. Kierunek korelacji odpowiadał takiej konstrukcji narzędzia badawczego, aby określić poziom dojrzałości w przejawianych przez respondentów postawach.

Przyjęto hipotezę, że najbardziej dojrzałe postawy wobec wybranych aspektów relacji w heteroseksualnym związku intymnym będą przejawiały osoby wysoko ceniące wartości religijne, moralne, świeckie i prawdy, natomiast najmniej dojrzałe – osoby wysoko ceniące wartości hedonistyczne, witalne i estetyczne. Pierwsza grupa wartości wiąże się z nastawieniem na dojrzałość wewnętrzną, która z dużym prawdopodobieństwem powinna przełożyć się na dojrzałe relacje z drugim człowiekiem (przykładowe elementy tych wartości: mądrość, obiektywność, rozumienie, otwartość umysłowa, dobroć, miłość bliźniego, pomaganie innym, uprzejmość, życzliwość, Bóg, wiara, życie wieczne, naród, patriotyzm). Druga grupa wartości koncentruje się na zaspokajaniu potrzeb egocentrycznych, związanych z dostatkiem, posiadaniem, wygodą, sprawnością i atrakcyjnością fizyczną, co może nie sprzyjać nastawieniu na głęboką relację interpersonalną.

Zastosowane metody badawcze: *Skala wartości Schelerowskich – SWS*, Piotra Brzozowskiego (Brzozowski, 1995), *Kwestionariusz Dobranego Małżeństwa – KDM*, Mieczysława Plopy (Plopa, 2006), *Inwentarz Osobowości NEO-FFI* P.T. Costy i R.R. McCrae, *Skala Postaw wobec Relacji Kobiet i Mężczyzn w Heteroseksualnym Związku Intymnym* własnego autorstwa oraz kwestionariusz ankiety.

W *Skali wartości Schelerowskich – SWS* wśród wartości hedonistycznych P. Brzozowski wymienia *dostatnie życie, miłość erotyczną, posiadanie, przyjemność, radość życia, wygodę, wypoczęcie, życie pełne wrażeń*. Skala wartości witalnych obejmuje *odporność na zmęczenie, siłę fizyczną, sprawność, sprężystość ciała, umiejętność znoszenia chłodu i głodu*. Do skali wartości estetycznych zaliczono *elegancję, gustowność, harmonię, ład rzeczy, proporcjonalność kształtów, regularność rysów i uporządkowanie*. W grupie wartości prawdy znalazły się: *inteligencja, logiczność, mądrość, obiektywność*,

¹ „Wartościowanie polega z jednej strony na podkreślaniu, w jakim stopniu coś jest dobre albo złe i pod względem jakich własności, a z drugiej strony na przypisywaniu wartości przedmiotom, czyli traktowaniu ich jako posiadających określoną cenność. Ze względu na tę właściwość (cenność) podmiot podejmuje działania, których treść uzależniona jest od jego potrzeb (...)” (Oleś, 1989, s. 42).

WARTOŚCI I ICH ZNACZENIE

otwarty umysł, rozumienie, szerokie horyzonty umysłowe, wiedza. Wartości moralne obejmowały: *dobroć, honor, miłość bliźniego, pomaganie innym, prawdomówność, rzetelność, szczerłość, uczciwość, uprzejmość, życzliwość.* Wartości święte podzielone zostały na dwie grupy: świeckie i religijne. Świętości świeckie obejmują takie wartości, jak: *honor, kraj, naród, niepodległość, ojczyzna, państwo, patriotyzm,* a świętości religijne wartości: *Bóg, wiara, zbawienie i życie wieczne.* W materiale źródłowym wartości witalne zostały podzielone dodatkowo na dwie grupy: sprawność i siła fizyczna oraz wytrzymałość, jednakże dla celów badawczych wykorzystano ich uogólniony obraz (Brzozowski, 1995, s. 14; Brzozowski, 2005, s. 275). W tabeli 1 zaprezentowano w układzie hierarchicznym wybór poszczególnych wartości przez respondentów, a w tabeli 2 procentowy rozkład wartości w poszczególnych grupach według modelu wartości Schelerowskich.

Tabela 1a. Płeć respondentów a hierarchia wartości szczegółowych (w kolejności malejącej)

Lp	Wartość szczegółowa	M	K	R	Lp	Wartość szczegółowa	M	K	R
		Mediana					Mediana		
1	Uczciwość	85,2	89,8	87,5	26	Sprawność	68,6	63,1	65,8
2	Radość życia	82,5	86,0	84,2	27	Przyjemność	63,3	66,3	64,8
3	Prawdomówność	79,4	87,2	83,3	28	Zbawienie	60,9	65,7	63,3
4	Miłość bliźniego	77,6	88,1	82,8	29	Życie pełne wrażeń	63,3	58,7	61,0
5	Szczerłość	79,2	86,3	82,7	30	Ojczyzna	64,0	56,4	60,2
6	Dobroć	78,7	86,1	82,4	31	Dostatnie życie	61,8	58,4	60,1
7	Pokój	81,7	82,7	82,2	32	Życie wieczne	58,7	61,3	60,0
8	Mądrość	80,1	83,3	81,7	33	Uporządkowanie	58,5	59,2	58,8
9	Inteligencja	77,7	79,2	78,4	34	Odporność na zmęczenie	56,9	60,8	58,8
10	Wiedza	75,6	80,7	78,1	35	Patriotyzm	60,9	53,8	57,3
11	Pomaganie innym	74,2	80,8	77,5	36	Logiczność	61,3	51,8	56,5
12	Życzliwość	75,9	78,6	77,2	37	Wygoda	54,1	56,5	55,3
13	Otwarty umysł	77,6	73,0	75,3	38	Ład rzeczy	55,6	54,6	55,1
14	Rzetelność	74,6	75,8	75,2	39	Posiadanie	56,8	51,7	54,2
15	Szerokie horyzonty umysłowe	75,3	75,1	75,2	40	Sprężystość ciała	54,9	48,8	51,8
16	Rozumienie	73,7	76,5	75,1	41	Państwo	52,8	50,5	51,6
17	Uprzejmość	74,6	74,8	74,7	42	Siła fizyczna	52,5	50,2	51,3
18	Honor	76,9	72,4	74,6	43	Kraj	54,0	48,1	51,0

Tabela 1b. Płeć respondentów a hierarchia wartości szczegółowych (w kolejności malejącej) Cd.

19	Wiara	68,1	73,3	70,7	44	Elegancja	53,9	47,9	50,9
20	Obiektywność	71,6	69,5	70,5	45	Naród	51,5	48,9	50,2
21	Bóg	69,4	71,8	70,6	46	Gustowność	48,8	45,1	46,9
22	Harmonia	66,5	71,0	68,7	47	Umiejętność znoszenia głodu	45,8	46,9	46,3
23	Miłość erotyczna	67,7	67,9	67,8	48	Umiejętność znoszenia chłodu	45,5	43,4	44,4
24	Niepodległość	71,2	63,8	67,5	49	Proporcjonalność kształtów	45,0	43,3	44,1
25	Wypoczęcie	64,9	68,2	66,5	50	Regularność rysów	37,4	39,8	38,6

Z danych wynika, że największą popularnością cieszyły się wśród respondentów wartości hedonistyczne, następnie w kolejności malejącej jako bardzo cenne wymieniono wartości moralne, witalne, prawdy, estetyczne, świętości religijne i świeckie. W badaniach nie uzyskano istotnego statystycznie związku pomiędzy wysoką oceną określonych wartości a typem związku, jaki tworzyli respondenci, jednakże wartości witalne, estetyczne, hedonistyczne i prawdy były bardziej cenione przez osoby tworzące związki nieformalne, zarówno zamieszkujące, jak i niezamieszkujące ze sobą. W przypadku pozostałych wartości różnic w ocenie nie stwierdzono.

Tabela 2. Skala wyboru wartości przez badanych mężczyzn i kobiety

Obraz cenionych wartości		Mężczyźni		Kobiety		Razem	
Wartości	Cenność wartości	N	%	N	%	N	%
Hedonistyczne (dostatnie życie, miłość erotyczna, posiadanie, przyjemność, radość życia, wygoda, wypoczęcie, życie pełne wrażeń)	Wysoka	34	34,3	73	50,3	107	43,9
	Przeciętna	42	42,4	42	29	84	34,4
	Niska	23	23,2	30	20,7	53	21,7
Istotność		p=0,04					
Witalne (odporność na zmęczenie, siła fizyczna, sprawność, sprężystość ciała, umiejętność znoszenia chłodu i głodu)	Wysoka	35	35,4	51	35,2	86	35,2
	Przeciętna	31	31,3	66	45,5	97	39,8
	Niska	33	33,3	28	19,3	61	25
Istotność		n.i.					
Sprawność i siła fizyczna (siła fizyczna, sprawność, sprężystość ciała)	Wysoka	31	31,3	38	26,2	69	28,3
	Przeciętna	38	38,4	72	49,7	110	45,1
	Niska	30	30,3	35	24,1	65	26,6
Istotność		n.i.					

WARTOŚCI I ICH ZNACZENIE

Wytrzymałość (odporność na zmęczenie, umiejętność znoszenia chłodu i głodu)	Wysoka	31	31,3	45	31	76	31,3
	Przeciętna	36	36,4	72	49,7	108	44,2
	Niska	32	32,3	28	19,3	60	24,5
Istotność		n.i.					
Estetyczne (elegancja, gustowność, harmonia, ład rzeczy, proporcjonalność kształtów, regularność rysów i uporządkowanie)	Wysoka	33	33,3	45	31	78	32
	Przeciętna	33	33,3	51	35,2	84	34,4
	Niska	33	33,3	49	33,8	82	33,6
Istotność		n.i.					
Prawdy (inteligencja, logiczność, mądrość, obiektywność, otwarty umysł, rozumienie, szerokie horyzonty umysłowe, wiedza)	Wysoka	27	27,2	54	37,2	81	33,2
	Przeciętna	47	47,5	50	34,5	97	39,8
	Niska	25	25,3	41	28,3	66	27
Istotność		n.i.					
Moralne (dobroć, honor, miłość bliźniego, pomaganie innym, prawdomówność, rzetelność, szczerłość, uczciwość, uprzejmość, życzliwość)	Wysoka	36	36,4	54	37,2	90	36,9
	Przeciętna	37	37,4	54	37,2	91	37,3
	Niska	26	26,3	37	25,5	63	25,8
Istotność		n.i.					
Święte (Bóg, kraj, naród, niepodległość, ojczyzna, państwo, patriotyzm, wiara, zbawienie, życie wieczne)	Wysoka	20	20,2	23	15,9	43	17,6
	Przeciętna	30	30,3	48	33,1	78	32
	Niska	49	49,5	74	51	123	50,4
Istotność		n.i.					
Świętości świeckie (kraj, naród, niepodległość, ojczyzna, państwo, patriotyzm)	Wysoka	19	19,2	19	13,1	38	15,6
	Przeciętna	36	36,4	47	32,4	83	34
	Niska	44	44,4	79	54,5	123	50,4
Istotność		p=0,09					
Świętości religijne (Bóg, wiara, zbawienie, życie wieczne)	Wysoka	24	24,3	29	20	53	21,7
	Przeciętna	41	41,4	60	41,4	101	41,4
	Niska	34	34,3	56	38,6	90	36,9
Istotność		n.i.					

W *Kwestionariuszu Dobranego Małżeństwa* poddano analizie cztery wymiary jakości małżeństwa (związku)²: intymność, samorealizację, podobieństwo i rozczarowanie. Uzyskane wyniki zostały podzielone na trzy poziomy: wysoki, średni i niski. Wysoki poziom intymności wiąże się z wysokim poziomem satysfakcji ze związku opartym na miłości, zaufaniu, bliskości,

² Ponieważ w badaniach brały udział, poza osobami żyjącymi w małżeństwach, także osoby tworzące nieformalne związki heteroseksualne mieszkające i niemieszkające razem użyto dla nich tego samego kwestionariusza z modyfikacją dotyczącą formy związku. Zamiast pojęcia małżeństwo użyto pojęcia: związek.

otwartości, gotowości do pracy na rzecz związku. Wysoki poziom samorealizacji wiąże się z możliwością realizowania zgodnych z własnym wyborem i systemem wartości działań, które łączą się bezpośrednio z pełnionymi rolami małżeńskimi i rodzinnymi. Wysoki poziom podobieństwa wskazuje na zgodność celów między małżonkami i sposobów ich realizacji w małżeństwie i rodzinie, tak w zakresie poznawczym, jak emocjonalnym i behawioralnym. Wysoki poziom rozczarowania świadczy o poczuciu porażki życiowej obejmującej jakość własnego życia małżeńskiego, prowadzącej do emocjonalnego i behawioralnego oddalenia od siebie, a często w konsekwencji do rozpadu związku (Plopa, 2006, s. 69-70). W tabeli 3 ukazano ocenę jakości małżeństwa lub związku tworzonych przez respondentów.

Tabela 3. Jakość tworzonych przez respondentów związków w percepcji kobiet i mężczyzn

Jakość tworzonych związków		Mężczyźni	Kobiety
	Poziom	w %	
Intymność	Wysoki	25,3	44,3
	Średni	37,9	34,4
	Niski	36,8	21,3
Istotność		p=0,00	
Rozczarowanie	Wysoki	39	28,7
	Średni	36,8	28,7
	Niski	24,2	42,6
Istotność		p=0,01	
Samorealizacja	Wysoki	22,1	13,9
	Średni	34,7	59,8
	Niski	43,2	26,2
Istotność		n.i.	
Jakość tworzonych związków		Mężczyźni	Kobiety
	Poziom	w %	
Podobieństwo	Wysoki	21,1	47,5
	Średni	28,4	31,2
	Niski	50,5	21,3
	Istotność	p=0,00	

WARTOŚCI I ICH ZNACZENIE

Z danych wynika, że większe zadowolenie z jakości własnego związku częściej odczuwają kobiety niż mężczyźni. Dotyczy to wszystkich wyżej wymienionych wymiarów.

Dla dodatkowej charakterystyki badanej populacji wykorzystano *Inwentarz Osobowości NEO-FFI* P.T. Costy i R.R. McCrae. Z danych wynika, że wśród badanych mężczyźni znaleźli się w porównaniu do kobiet w większej grupie osób neurotycznych, o mniejszej otwartości na doświadczenie i niższym poziomie ugodowości. Mimo, że odsetek osób introwertywnych i o niskim poziomie sumienności był nieco wyższy także u mężczyzn, dane dla tych dwóch wymiarów okazały się nieistotne statystycznie.

Tabela 4. Obraz cech osobowości respondentów

Obraz cech osobowości respondentów		Mężczyźni	Kobiety
Cechy osobowości	Poziom	w %	
Neurotyczność	Wysoki	25,5	13,5
	Średni	37,7	33,1
	Niski	36,8	53,4
Istotność		p=0,00	
Ekstrawersja	Wysoki	46,2	50,7
	Średni	31,1	37,2
	Niski	22,6	12,1
Istotność		n.i.	
Otwartość na doświadczenie	Wysoki	22,6	26,3
	Średni	34	47,3
	Niski	43,4	26,3
Istotność		p=0,00	
Obraz cech osobowości respondentów		Mężczyźni	Kobiety
Cechy osobowości	Poziom	w %	
Ugodowość	Wysoki	38,7	61,9
	Średni	40,6	23,1
	Niski	20,7	15
Istotność		p=0,00	
Sumienność	Wysoki	56,6	63,5
	Średni	31,1	29,1
	Niski	12,3	7,4
	Istotność	n.i.	

W *Skali Postaw wobec Relacji Kobiet i Mężczyzn w Heteroseksualnym Związku Intymnym* mierzono szczegółowo postawy wobec miłości, małżeństwa, kohabitacji, relacji kobieta-mężczyzna w związku, współżycia płciowego, rodzicielstwa oraz medialnej wizji seksualności i pornografii. Określano ich charakter za pomocą trzech poziomów: postawy dojrzałe, nieokreślone i niedojrzałe. Postawy dojrzałe były związane m.in. z gotowością do budowania związków intymnych, których głównymi cechami była trwałość, wierność, dojrzała miłość, praca nad rozwojem relacji małżeńskich, nastawienie na formalizację związków, wysokie wartościowanie współżycia płciowego w związku, odpowiedzialne rodzicielstwo, krytycyzm wobec medialnej wizji seksualności i pornografii. Postawy niedojrzałe charakteryzuje m.in. nastawienie hedonistyczne, koncentrujące się na bieżących potrzebach, na seksualizacji relacji, na niskim wartościowaniu trwałości związku i jego formalizacji, odsuwanie rodzicielstwa i stosowanie rozwiązań szkodzących zdrowiu lub życiu podczas planowania rodziny, akceptowanie i korzystanie z materiałów o charakterze seksualnym i pornograficznym jako źródeł informacji o tej sferze życia.

Tabela 5. Postawy wobec relacji kobiet i mężczyzn w heteroseksualnym związku intymnym

Skala postaw		Mężczyźni	Kobiety
Postawy:	Poziom	w %	
Wobec miłości	Dojrzałe	24,5	24,2
	Nieokreślone	39,6	36,9
	Niedojrzałe	36,9	38,9
Skala postaw		Mężczyźni	Kobiety
Postawy:	Poziom	w %	
Wobec małżeństwa	Dojrzałe	31,1	31,5
	Nieokreślone	42,5	39,6
	Niedojrzałe	26,4	28,9
Wobec relacji: kobieta-mężczyzna w związku	Dojrzałe	34,9	30,9
	Nieokreślone	37,7	49
	Niedojrzałe	27,4	20,1
Wobec współżycia płciowego	Dojrzałe	34	33,6
	Nieokreślone	35,8	40,9
	Niedojrzałe	30,2	25,5

Tabela 5b. Postawy wobec relacji kobiet i mężczyzn w heteroseksualnym związku intymnym

Skala postaw		Mężczyźni	Kobiety
Postawy:	Poziom	w %	
Wobec rodzicielstwa	Dojrzałe	34,9	32,2
	Nieokreślone	37,7	39,6
	Niedojrzałe	27,4	28,2
Wobec kohabitacji	Dojrzałe	32,1	32,9
	Nieokreślone	40,6	41,6
	Niedojrzałe	27,4	25,5
Wobec medialnej wizji seksualności i pornografii	Dojrzałe	31,1	31,5
	Nieokreślone	39,6	39,6
	Niedojrzałe	29,3	28,9

3. System wartości a postawy dorosłych wobec wybranych aspektów relacji w heteroseksualnych związkach intymnych. Analiza wyników badań

3.1. Świątoci religijne a postawy respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związkach intymnych

Analiza związku pomiędzy subiektywnym określeniem postawy wobec religijności badanych³ a wartościowaniem przez nich świątoci religijnych wykazała wysoki poziom korelacji pozytywnej (tabela 7). Grupa tych wartości cechuje się największą liczbą związków istotnych statystycznie ze zmiennymi określającymi wybrane aspekty postaw dorosłych respondentów wobec relacji w heteroseksualnych związkach intymnych, w porównaniu do pozostałych wartości mieszczących się w omawianej klasyfikacji. Poziom subiektywnie określonej przez respondentów własnej religijności korelował pozytywnie w znaczącym stopniu ze wskazanym przez nich stosunkiem do religii ich własnych matek i ojców. Więcej osób w grupie wierzących praktykujących i ceniących wartości religijne cechowało się wyższym poziomem ugodowości i niższym poziomem otwartości na doświadczenie w porównaniu do osób mniej zaangażowanych religijnie. Analiza systemu wartości według modelu wartości Schelerowskich wykazała u części respondentów korelację pozytywną świątoci religijnych z takimi wartościami, jak świątoci świeckie oraz wartości moralne,

³ Respondenci wskazywali na skali, jak oceniają swój stosunek do religijności: deklarują się jako wierzący praktykujący, wierzący niepraktykujący, niewierzący.

a korelację ujemną z wartościami prawdy. Wykazano brak związku świętości religijnych z pozostałymi wartościami omawianego modelu.

Tabela 7. Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości religijne

Porównanie subiektywnie określonego poziomu własnej religijności z wartościowaniem świętości religijnych								
Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości religijne	Kobiety				Mężczyźni			
	Subiektywna religijność		Świętości religijne		Subiektywna religijność		Świętości religijne	
	ρ Spear mana	p	ρ Spear mana	p	ρ Spear mana	p	ρ Spear mana	p
Religijność badanych	x	x	0,47	0,00	x	x	0,56	0,00
Religijność matek respondentów	0,50	0,00	0,25	0,00	0,48	0,00	0,43	0,00
Religijność ojców respondentów	0,43	0,00	0,31	0,00	0,48	0,00	0,30	0,00
Otwartość na doświadczenie	-0,33	0,00	0,14	0,10	-0,26	0,01	0,15	0,15
Ugodowość	0,04	0,60	0,20	0,02	0,33	0,00	0,24	0,02
Świętości świeckie	0,16	0,05	0,38	0,00	0,1	0,35	0,27	0,01
Świętości religijne	0,47	0,00	x	x	0,56	0,00	x	x
Wartości prawdy	-0,17	0,04	0,15	0,07	-0,34	0,00	-0,02	0,82
Wartości moralne	0,00	0,99	0,32	0,00	0,03	0,76	0,34	0,00

Z danych zawartych w tabeli 8 wynika, że respondenci o większym zaangażowaniu religijnym i wysoko ceniący świętości religijne stanowili mniejszą grupę osób, w porównaniu do grupy przeciwnej, posiadających przedmałżeńskie doświadczenia seksualne. Częściej też negatywnie oceniali podejmowanie takich doświadczeń przed zawarciem małżeństwa, a pozytywnie odkładanie decyzji o inicjacji seksualnej do momentu ślubu. Osoby te zdecydowanie rzadziej podejmowały przygodne doświadczenia seksualne tworząc, w momencie popełnianej zdrady, trwałe związki heteroseksualne⁴. Zdecydowanie bardziej negatywnie odnosili się do przedstawiania przez media hedonistycznej wizji miłości oraz nastoletniej seksualności, a także do zjawiska aborcji. Osoby wierzące praktykujące i wysoko ceniące wartości religijne preferowały tradycyjny model małżeństwa, w którym mężczyzna pracuje, a kobieta zajmuje się domem

⁴ Do zdrady aktualnego partnera przyznało się 45,5% mężczyzn i 23,3% kobiet. Dotyczy to zarówno osób żyjących w małżeństwie, jak w związkach nieformalnych zamieszkujących i niezamieszkujących ze sobą, choć częściej do zrad dochodziło w związkach niemałżeńskich.

i zdecydowanie częściej przeciwstawiały się odwróceniu tradycyjnych ról płciowych, w których kobieta zamiast realizowania się w domu, realizowała by się zawodowo i finansowo. Wśród form wspólnego życia z osobą płci odmienniej zdecydowanie częściej niż osoby z grupy mniej zaangażowanych religijnie wybierano małżeństwo, choć mniej niż połowa wierzących praktykujących wybrało związek małżeński bez wcześniejszego zamieszkiwania ze sobą. W ocenie naturalnych metod planowania rodziny zdecydowanie częściej niż respondenci z drugiej grupy stwierdzali, że ich stosowanie wpływa na wzmocnienie więzi małżeńskich, natomiast stosowanie antykoncepcji nie ma takiego działania.

We własnych małżeństwach lub tworzonych w momencie badań związkach przedmałżeńskich przejawiali wyższy poziom intymności i samorealizacji oraz podobieństwa.

Osoby wysoko wartościujące świętości religijne przejawiały postawy wobec miłości, małżeństwa, relacji między kobietami i mężczyznami w intymnym związku, wartości współżycia płciowego, rodzicielstwa i pornografii, które wskazywały na bardziej dojrzały charakter, wiążący się z budowaniem trwałych związków heteroseksualnych.

Tabela 8. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami religijnymi

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości religijnych							
	Kobiety				Mężczyźni			
	Subiektywna religijność		Świętości religijne		Subiektywna religijność		Świętości religijne	
	ρ Spear mana	p	ρ Spear mana	p	ρ Spear mana	p	ρ Spear mana	p
Podejmowanie przedmałżeńskiej aktywności seksualnej	0,29	0,00	0,22	0,01	0,12	0,25	0,09	0,38
Ocena przedmałżeńskiej aktywności seksualnej	0,32	0,00	0,34	0,00	0,25	0,01	0,27	0,01
Ocena przedmałżeńskiej wstrzemięźliwości seksualnej	0,43	0,00	0,34	0,00	0,35	0,00	0,29	0,00
Ocena podejmowania aktywności seksualnej jedynie w małżeństwie	0,37	0,00	0,27	0,00	0,42	0,00	0,27	0,01
Ocena medialnej wizji seksualności o charakterze hedonistycznym	0,20	0,01	0,22	0,01	0,20	0,04	0,26	0,01

Tabela 8b. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami religijnymi Cd.

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości religijnych							
	Kobiety				Mężczyźni			
	Subiektywna religijność		Świętości religijne		Subiektywna religijność		Świętości religijne	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Ocena hedonistycznej wizji nastoletniej seksualności w mass mediach	0,09	0,27	0,17	0,04	0,24	0,01	0,32	0,00
Postawy wobec aborcji	0,13	0,11	0,30	0,00	0,53	0,00	0,58	0,00
Ocena odwrócenia tradycyjnych ról płciowych kobiety i mężczyzny w małżeństwie	-0,18	0,03	-0,13	0,12	-0,17	0,08	-0,33	0,00
Preferowanie małżeństwa jako formy wspólnego życia kobiety i mężczyzny	0,28	0,00	0,27	0,00	0,30	0,00	0,31	0,00
Ocena naturalnego planowania rodziny jako metody umacniającej więzi małżeńskie	0,32	0,00	0,40	0,00	0,22	0,03	0,29	0,00
Ocena antykoncepcji hormonalnej jako metody umacniającej więzi małżeńskie	-0,19	0,02	-0,14	0,09	-0,20	0,04	-0,20	0,05
Podejmowanie przypadkowych kontaktów seksualnych poza trwałym związkiem	-0,36	0,00	-0,14	0,10	-0,23	0,02	-0,04	0,73
Postawy wobec pornografii	0,17	0,04	0,23	0,00	0,25	0,01	0,18	0,08
Preferowanie tradycyjnego modelu małżeństwa	0,33	0,00	0,34	0,00	0,28	0,00	0,26	0,01
Poziom intymności we własnym związku	0,07	0,44	0,12	0,19	0,26	0,01	0,26	0,01
Poziom samorealizacji we własnym związku	0,03	0,77	0,22	0,01	0,22	0,03	0,20	0,06
Poziom podobieństwa z współmałżonkiem (partnerem) we własnym związku	0,05	0,59	0,06	0,50	0,27	0,01	0,39	0,00
Postawy wobec miłości	0,00	0,98	0,20	0,01	0,23	0,02	0,18	0,17
Postawy wobec małżeństwa	0,04	0,61	0,15	0,08	0,22	0,02	0,25	0,01
Postawy wobec relacji między kobietą i mężczyzną w związku	0,15	0,06	0,22	0,01	0,30	0,00	0,28	0,00
Postawy wobec współżycia seksualnego	0,25	0,00	0,30	0,00	0,4	0,00	0,29	0,00
Postawy wobec rodzicielstwa	0,16	0,05	0,33	0,00	0,55	0,00	0,54	0,00
Postawy wobec kohabitacji	0,38	0,00	0,39	0,00	0,41	0,00	0,38	0,00

Szczegółowa analiza skali postaw wskazuje, że osoby wysoko wartościujące świętości religijne częściej stwierdzały, iż dojrzała miłość szanuje wolność drugiej osoby (kobiety $p=0,02$, mężczyźni $p=0,09$) i angażuje całego człowieka w budowanie „jedności” psychicznej, cielesnej i duchowej (kobiety $p=0,06$, mężczyźni $p=0,01$). Częściej wyrażały przekonanie o trwałości uczuć do jednego partnera w monogamicznym związku (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,07$), nawet jeśli małżonkowie nie odczuwają już pożądania seksualnego (kobiety $p=0,00$). Respondenci ci zwracali większą uwagę na nieutożsamianie pojęć seksu i miłości

(kobiety $p=0,01$, mężczyźni $p=0,03$) oraz na uwzględnianie różnic płciowych w przeżywaniu i ujawnianiu uczuć wobec współmałżonka (lub partnera, jeśli jeszcze nie tworzą związku małżeńskiego) (kobiety $p=0,04$). Zdecydowanie częściej wskazywali, że małżeństwo i rodzina nie są przeżytkiem (kobiety $p=0,05$, mężczyźni $p=0,01$) oraz, że są najważniejszymi wartościami i celami życia człowieka i jednocześnie źródłem wzbogacania osobowości człowieka (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,04$). Podkreślali także znaczenie tradycji narzeczeństwa (kobiety $p=0,05$, mężczyźni $p=0,00$). Częściej wyrażali przekonanie o możliwości poronnego działania niektórych środków antykoncepcyjnych (kobiety $p=0,03$, mężczyźni $p=0,00$) oraz wartości stosowania w małżeństwie naturalnego planowania rodziny (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,05$).

Respondenci z drugiej grupy, czyli ci, których charakteryzowało mniejsze zaangażowanie religijne lub brak takich doświadczeń oraz ci, którzy nisko oceniali świętości religijne w większym stopniu opowiadali się za tym, że małżeństwo i rodzina to przeżytek lub utrata niezależności mężczyzn i kobiet (kobiety $p=0,06$, mężczyźni $p=0,08$) albo też ryzyko „końca miłości” (kobiety $p=0,06$, mężczyźni $p=0,08$). Częściej opowiadali się za wartością różnorodności doświadczeń seksualnych z wieloma partnerami (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,01$), za hedonistycznym i konsumpcyjnym modelem zachowań seksualnych kobiet i mężczyzn (kobiety $p=0,02$, mężczyźni $p=0,05$). W większym stopniu preferowali rolę poznania się i dopasowania w przedmałżeńskich doświadczeniach seksualnych (kobiety $p=0,00$), dezawuowali wartość dziewictwa (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,08$) oraz wymóg miłości i małżeństwa dla podejmowania aktywności płciowej (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,02$). Zdecydowanie częściej niż osoby wysoko wartościujące świętości religijne respondenci nisko ceniący te wartości opowiadali się za powszechną dostępnością środków antykoncepcyjnych i poronnych (kobiety i mężczyźni $p=0,00$) oraz podkreślali wartość ich stosowania (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,03$). Częściej też opowiadali się za możliwością korzystania z aborcji w sytuacji nieplanowanej ciąży (kobiety $p=0,00$, mężczyźni $p=0,01$). Jednocześnie kobiety znajdujące się w tej grupie badanych przejawiały zdecydowanie bardziej negatywne postawy wobec dzieci, stwierdzając, że ich posiadanie ogranicza swobodę rodzicom ($p=0,01$), utrudnia wolność erotyczną ($p=0,03$) i wiąże się z koniecznością ponoszenia dużych kosztów psychicznych i materialnych ($p=0,03$).

3.2. Wartości hedonistyczne a postawy respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związkach intymnych

Badani wysoko ceniący wartości hedonistyczne jednocześnie wysoko cenili świętości świeckie, wartości estetyczne, witalne, prawdy i moralne. Mężczyźni ceniących wartości hedonistyczne cechował niski poziom ugodowości oraz niski poziom sumienności (tabela 9).

Tabela 9. Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości hedonistyczne

Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości hedonistyczne	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Ugodowość	0,00	0,97	-0,19	0,06
Sumienność	-0,01	0,94	-0,24	0,02
Wartości: sprawność i siła fizyczna	0,60	0,00	0,60	0,00
Wartość wytrzymałości	0,53	0,00	0,56	0,00
Świętości świeckie	0,27	0,00	0,23	0,02
Wartości witalne	0,63	0,00	0,68	0,00
Wartości estetyczne	0,68	0,00	0,63	0,00
Wartości prawdy	0,46	0,00	0,41	0,00
Wartości moralne	0,31	0,00	0,30	0,00

W związkach, które respondenci tworzyli w trakcie badań częściej występował u osób obojga płci wysoki poziom rozczarowania, a w przypadku mężczyzn także niski poziom samorealizacji (tabela 10).

Im bardziej badani mężczyźni cenili wartości hedonistyczne, tym ich postawy wobec małżeństwa, relacji partnerskich między kobietą i mężczyzną, postawy wobec wartościowania współżycia płciowego oraz wobec rodzicielstwa cechowały elementy wskazujące na podejście niedojrzałe. Mężczyźni ci wyrażali jednocześnie akceptujące nastawienie wobec kohabitacji. W populacji kobiet takich zależności nie stwierdzono.

Wysoka ocena wartości hedonistycznych koreluje z pozytywną oceną podejmowania przedmażeńskich kontaktów seksualnych, z negatywnym nastawieniem do osób odkładających decyzję o aktywności seksualnej do czasu zawarcia małżeństwa, a w przypadku kobiet korelacja ta dotyczyła także podejmowania tego rodzaju doświadczeń w okresie przedmażeńskim. One też częściej sprzeciwiały się, by podejmowanie życia seksualnego miało miejsce

WARTOŚCI I ICH ZNACZENIE

jedynie w małżeństwie. Wysoka ocena wartości hedonistycznych u osób obojga płci sprzyjała akceptującej ocenie medialnej wizji seksualności o charakterze odpowiadającym tym wartościom oraz akceptacji pornografii. Kobiety z tej grupy w większym stopniu niż pozostałe sprzeciwiały się tradycyjności ról płciowych związanych z funkcjonowaniem w małżeństwie i rodzinie. Częściej też stwierdzały, że zarówno naturalne planowanie rodziny i antykoncepcja umacniają więzi małżeńskie, jeśli metody te są akceptowane przez obojga, jednakże więcej zalet widziały w drugim rodzaju metod. Naturalne metody planowania rodziny powodują, według nich, więcej trudności między małżonkami w sytuacji okresu płodnego i wymagają wielu wyrzeczeń, natomiast środki antykoncepcyjne są łatwe w stosowaniu, pozwalają na swobodę seksualną i umożliwiają, według nich życie w zdrowiu i w zgodzie z naturą.

Tabela 10. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami hedonistycznymi

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości hedonistycznych			
	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Podejmowanie przedmałżeńskiej aktywności seksualnej	-0,29	0,00	-0,11	0,28
Ocena przedmałżeńskiej aktywności seksualnej	-0,35	0,00	-0,18	0,08
Ocena przedmałżeńskiej wstrzemięźliwości seksualnej	-0,28	0,00	-0,16	0,12
Ocena podejmowania aktywności seksualnej jedynie w małżeństwie	-0,22	0,01	-0,14	0,17
Ocena medialnej wizji seksualności o charakterze liberalnym	-0,09	0,27	-0,24	0,02
Ocena hedonistycznej wizji nastoletniej seksualności w mass mediach	-0,17	0,05	-0,27	0,01
Ocena odwrócenia tradycyjnych ról płciowych kobiety i mężczyzny w małżeństwie	-0,21	0,01	0,06	0,56
Preferowanie małżeństwa jako formy wspólnego życia kobiety i mężczyzny	-0,31	0,00	-0,19	0,05
Ocena naturalnego planowania rodziny jako metody umacniającej więzi małżeńskie	-0,24	0,00	0,05	0,63
Ocena naturalnego planowania rodziny jako metody utrudnień relacji seksualnych w okresie płodnym kobiety	0,18	0,03	0,17	0,10
Ocena naturalnego planowania rodziny jako metody pomagającej odnaleźć inne, pozaseksualne, sfery pogłębiające miłość małżeńską	-0,26	0,00	-0,18	0,09
Ocena antykoncepcji hormonalnej jako metody umożliwiającej dużą swobodę seksualną	-0,24	0,00	-0,05	0,61
Ocena antykoncepcji hormonalnej jako metody umacniającej więzi małżeńskie	0,27	0,00	0,09	0,36
Ocena antykoncepcji hormonalnej jako metody sprawiającej trudności w relacjach między kobietą i mężczyzną z powodu podporządkowania się farmakologii	-0,32	0,00	0,02	0,84
Postawy wobec pornografii	-0,24	0,00	-0,18	0,08

Tabela 10b. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami hedonistycznymi

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości hedonistycznych			
	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Poziom rozczarowania we własnym związku	0,19	0,04	0,25	0,02
Poziom samorealizacji we własnym związku	-0,00	0,97	-0,22	0,04
Postawy wobec małżeństwa	-0,08	0,34	-0,24	0,02
Postawy wobec relacji między kobietą i mężczyzną w związku	-0,08	0,31	-0,30	0,00
Postawy wobec współżycia seksualnego	-0,11	0,17	-0,27	0,01
Postawy wobec rodzicielstwa	-0,15	0,07	-0,26	0,01
Postawy wobec kohabitacji	-0,15	0,08	-0,32	0,00

Szczegółowa analiza skal postaw pozwala na stwierdzenie, że kobiety wysoko oceniające wartości hedonistyczne zdecydowanie rzadziej wierzyły w trwałą, wierną i dozgonną miłość ($p=0,08$), prawdziwą miłość częściej kojarzyły z gwałtownym i zniewalającym porywem uczuciowym ($p=0,00$), choć rozumiały większe natężenie odczuwania i okazywania uczuciowości u kobiet w porównaniu do mężczyzn ($p=0,02$). Respondentki z tej grupy dużo częściej stwierdzały, że w sytuacji pojawienia się trudności między małżonkami najlepszym rozwiązaniem jest rozstanie i próba budowania więzi z inną osobą ($p=0,01$). Częściej też utożsamiały małżeństwo z „końcem” miłości ($p=0,04$). W większym stopniu akceptowały model „wyzwolonej” kobiety, prowokującej seksualnie i nastawionej hedonistycznie w relacjach z mężczyzną ($p=0,04$). W większości były też przekonane, że współżycie przedmałżeńskie pozwala na poznanie się wzajemne partnerów i dopasowanie seksualne ($p=0,00$). Sprzeciwiały się wartościowaniu wstrzemięźliwości płciowej wśród młodzieży ($p=0,00$) i stwierdzały, że wczesne rozpoczynanie życia płciowego jest zjawiskiem pożądanym ($p=0,01$). Były zwolenniczkami zarówno przed- i pozamałżeńskich doświadczeń seksualnych ($p=0,00$). Nie uważały, że nastawienie hedonistyczne (zaspokajanie jedynie popędu seksualnego) we współżyciu płciowym obniża godność człowieka ($p=0,02$). Opowiadały się za powszechnością i dostępnością środków antykoncepcyjnych ($p=0,01$), nie wiązały stosowania pigułek antykoncepcyjnych i wkładek wewnątrzmacicznych z możliwością działania poronnego ($p=0,01$), negowały stosowanie w małżeństwie naturalnego planowania rodziny ($p=0,01$), preferując antykoncepcję ($p=0,00$). Wyrażały zdecydowanie bardziej liberalne poglądy na temat kohabitacji niż respondentki nisko oceniające wartości hedonistyczne. Twierdziły, że związki nieformalne powinny być typowymi związkami

długoterminowymi w okresie narzeczeństwa ($p=0,01$), gdyż stanowią idealny wstęp do małżeństwa ($p=0,00$) umożliwiając „sprawdzenie się” („dopasowanie”) przed ślubem ($p=0,00$). Kohabitacja jest według nich wartościowym doświadczeniem ($p=0,00$). Jej zaletą jest możliwość łatwiejszej decyzji o rozstaniu, jeśli partnerzy nie chcą dalej być razem ($p=0,00$). Sprzeciwiały się stwierdzeniu, że kohabitacja jest moralnie niedopuszczalna ($p=0,01$), podkreślając, że jest to zjawisko jak najbardziej właściwe ($p=0,00$) i równoważące z małżeństwem ($p=0,05$). Wiele było wśród nich także zwolenniczek pornografii oglądanej w celu poznawania i uczenia się różnych zachowań seksualnych ($p=0,00$).

W przypadku mężczyzn wysoka ocena wartości hedonistycznych korelowała ze zdecydowanie mniejszą ilością twierdzeń zawartych w skali postaw, w porównaniu do kobiet. Mężczyźni z tej grupy częściej niż pozostali oponowali przeciwko stwierdzeniu, że małżeństwo bardziej niż kohabitacja daje poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji ($p=0,03$) i uważali, że związek nieformalny powinien być typowym związkiem długoterminowym w okresie narzeczeństwa ($p=0,00$).

3.3. Wartości witalne a postawy respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związkach intymnych

Respondenci wysoko oceniający wartości witalne wysoko ocenili także wartości hedonistyczne, prawdy i moralne. Preferowanie wartości witalnych cechowało respondentów młodych, głównie w populacji kobiet (tabela 11).

Tabela 11. Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości witalne

Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości witalne	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Wiek respondentów	-0,22	0,01	-0,13	0,21
Wartość: sprawność i siła fizyczna	0,84	0,00	0,84	0,00
Wartość: wytrzymałość	0,69	0,00	0,78	0,00
Świętości świeckie	0,25	0,00	0,19	0,07
Wartości estetyczne	0,65	0,00	0,61	0,00
Wartości hedonistyczne	0,63	0,00	0,68	0,00
Wartości prawdy	0,50	0,00	0,37	0,00
Wartości moralne	0,43	0,00	0,36	0,00

Wysoka ocena wartości witalnych koreluje z poglądami wskazującymi na wysokie wartościowanie zjawiska kohabitacji, a w przypadku mężczyzn na mniej dojrzałe postawy wobec relacji mężczyzna-kobieta, przy czym w aktualnie tworzonych związkach partnerskich lub małżeńskich wyrażali oni mniejsze podobieństwo z partnerką oraz wyższy poziom rozczarowania relacją w tym związku (tabela 12).

Kobiety wysoko ceniące wartości witalne akceptowały podejmowanie przedmałżeńskiej aktywności seksualnej, negatywnie odnosiły się do wstrzemięźliwości seksualnej przed zawarciem małżeństwa i sprzeciwiały się podejmowaniu życia płciowego jedynie w małżeństwie. Kobiety te pozytywnie oceniały zjawisko odwrócenia ról płciowych, w których mogłyby realizować się głównie zawodowo i finansowo, a nie rodzinnie. Wśród różnych form wspólnego życia w związku preferowały małżeństwo, ale poprzedzone kohabitacją lub życie w trwałym związku, ale bez ślubu. Medialną, hedonistyczną wizję seksualności w mediach, także prezentowaną nastolatkom zdecydowanie bardziej negatywnie ocenili mężczyźni nisko ceniący wartości witalne. Kobiety wysoko ceniące omawiane wartości w większym stopniu niż pozostałe odrzucają poglądy, że stosowanie naturalnych metod planowania rodziny umacnia więzi małżeńskie oraz pomaga odnaleźć inne, pozaseksualne, sfery pogłębiające miłość małżonków. Rolę umacniającą więzi małżeńskie kobiety z tej grupy przypisują stosowaniu środków antykoncepcyjnych.

Tabela 12. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami witalnymi

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości witalnych			
	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Ocena przedmałżeńskiej aktywności seksualnej	-0,29	0	-0,11	0,27
Ocena podejmowania aktywności seksualnej jedynie w małżeństwie	-0,22	0,01	-0,13	0,21
Ocena hedonistycznej wizji nastoletniej seksualności w mass mediach	-0,05	0,54	-0,31	0,00
Ocena odwrócenia tradycyjnych ról płciowych kobiety i mężczyzny w małżeństwie	-0,21	0,01	0,10	0,32
Preferowanie małżeństwa jako formy wspólnego życia kobiety i mężczyzny	-0,38	0,00	-0,14	0,16
Ocena naturalnego planowania rodziny jako metody umacniającej więzi małżeńskie	-0,26	0,00	-0,06	0,58
Ocena antykoncepcji hormonalnej jako metody umacniającej więzi małżeńskie	-0,21	0,01	-0,23	0,02

Tabela 12b. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami witalnymi Cd.

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości witalnych			
	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Poziom podobieństwa we własnym związku	0,01	0,97	-0,19	0,07
Poziom rozczarowania we własnym związku	0,13	0,16	0,27	0,01
Postawy wobec relacji między kobietą i mężczyzną w związku	-0,02	0,83	-0,25	0,01
Postawy wobec kohabitacji	-0,27	0,00	-0,3	0,00

Z analizy szczegółowej skali postaw wynika, że kobiety, które wysoko ceniły wartości witalne kojarzyły doświadczenie prawdziwej miłości z gwałtownym i zaślepiającym uczuciem ($p=0,04$). Uświadamiały sobie różnice między kobietami i mężczyznami w przeżywaniu i przejawianiu emocjonalnej strony miłości ($p=0,00$). Większej grupie tych respondentek, w porównaniu do pozostałych, małżeństwo kojarzyło się z utratą niezależności i swego rodzaju zniewoleniem ($p=0,01$). Nie widziały w tym związku możliwości wspólnego rozwoju ze współmałżonkiem ($p=0,00$). Wyrażały też większą otwartość na możliwość rozwiązania małżeństwa w sytuacji nieporozumień między małżonkami ($p=0,07$). Opowiadały się częściej za wizją kobiety aktywnej w inicjowaniu relacji o charakterze heteroseksualnym, sprzeciwiając się jednocześnie dominacji mężczyzn w tej sferze ($p=0,00$). Wyrażały większą otwartość na styl życia oparty na swobodzie seksualnej oraz na konsumpcyjnym nastawieniu w tej sferze ($p=0,05$). Uważały, że współżycie seksualne przed zawarciem małżeństwa pozwala na poznanie się wzajemnie partnerów i dopasowanie seksualne ($p=0,02$). Negatywnie odnosiły się do wstrzemięźliwości seksualnej wśród młodzieży ($p=0,00$) oraz do podejmowania aktywności płciowej jedynie w małżeństwie ($p=0,00$). Częściej opowiadały się za powszechnością i dostępnością środków antykoncepcyjnych ($p=0,05$) i częściej sprzeciwiały się, że jedną z konsekwencji działania antykoncepcyjnych pigułek hormonalnych i wkładek wewnątrzmacicznych mogą być działania poronne ($p=0,00$). Były też bardziej przeciwnie stosowaniu naturalnych metod planowania rodziny ($p=0,00$), wybierając środki antykoncepcyjne ($p=0,01$). Kohabitacja jest dla kobiet preferujących wartości witalne zjawiskiem właściwym ($p=0,00$), idealnym wstępem do małżeństwa ($p=0,00$), gdyż stanowi dobry „okres sprawdzania się pary” („dopasowania”) przed ślubem ($p=0,00$) i umożliwia łatwiejszą decyzję o

rozstaniu, jeśli partnerzy nie chcą dalej być razem ($p=0,00$). Nie widziały moralnych sprzeczności dotyczących tego doświadczenia ($p=0,00$). Nie zgodziły się z ryzykiem nietrwałości małżeństwa zawartego po kohabitacji ($p=0,04$), nie obawiały się braku wierności w sytuacji doświadczania wielokrotnych kohabitacji przed małżeństwem ($p=0,05$).

Mężczyźni preferujący wartości witalne wyrażali podobne do kobiet poglądy na temat kohabitacji. Częściej stwierdzali, że jest gwarancją miłości trwałej ($p=0,04$), że powinna być typową formą życia w okresie narzeczeńskim ($p=0,00$), że daje poczucie bezpieczeństwa, podobnie jak małżeństwo ($p=0,02$). Nieco różniły się ich poglądy w innych obszarach, choć ich związek z cenionymi wartościami witalnymi miał charakter tendencji. Wyrażali bardziej, niż pozostali mężczyźni, pozytywny stosunek do poważnego traktowania relacji w okresie przedmałżeńskim ($p=0,06$), częściej wysoko wartościowali pojęcie narzeczeństwa ($p=0,09$), częściej pozytywnie odnosili się do naturalnego planowania rodziny ($p=0,04$) oraz uświadamiali sobie ryzyko poronień w wyniku stosowania środków hormonalnych i wkładek wewnątrzmacicznych ($p=0,07$).

3.4. Wartości estetyczne a postawy respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związkach intymnych

Respondenci wysoko oceniający wartości estetyczne wysoko ocenili również wartości witalne, hedonistyczne, prawdy i moralne oraz świętości świeckie (tabela 13). Mężczyźni stanowili jednocześnie większą grupę osób o niskim poziomie ugodowości (na poziomie tendencji).

Tabela 13. Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości estetyczne

Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości estetyczne	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Ugodowość	0,08	0,32	-0,18	0,07
Wartość: sprawność i siła fizyczna	0,54	0,00	0,58	0,00
Wartość: wytrzymałość	0,59	0,00	0,53	0,00
Świętości świeckie	0,36	0,00	0,27	0,01
Wartości witalne	0,65	0,00	0,61	0,00
Wartości święte	0,34	0,00	0,30	0,00
Wartości hedonistyczne	0,68	0,00	0,63	0,00
Wartości prawdy	0,59	0,00	0,41	0,00
Wartości moralne	0,45	0,00	0,26	0,01

Mężczyźni wysoko ceniący wartości estetyczne przejawiali mniej dojrzałe postawy wobec wartościowania współżycia płciowego oraz wobec kohabitacji, a także na poziomie tendencji – wobec miłości. Kobiety preferujące wartości estetyczne miały więcej doświadczeń w przedmażeńskich kontaktach seksualnych, nie akceptowały jednocześnie wstrzemięźliwości seksualnej przed zawarciem małżeństwa. Odpowiadał im także model związku kohabitacyjnego oraz odwrócenia tradycyjnych ról płciowych, w których kobiety realizują się przede wszystkim zawodowo i finansowo. Mężczyźni preferujący tego rodzaju wartości akceptowali medialną wizję hedonistycznie prezentowanej seksualności (tabela 14).

W związkach intymnych, tworzonych w okresie prowadzenia badań, mężczyźni wysoko ceniący wartości estetyczne odczuwali wysoki poziom rozczarowania i niski poziom samorealizacji.

Tabela 14. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami estetycznymi

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości estetycznych			
	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spear mana	p	ρ Spear mana	p
Podejmowanie przedmażeńskiej aktywności seksualnej	-0,18	0,03	-0,11	0,3
Ocena przedmażeńskiej aktywności seksualnej	-0,18	0,03	-0,25	0,01
Ocena przedmażeńskiej wstrzemięźliwości seksualnej	-0,22	0,01	-0,18	0,07
Ocena hedonistycznej wizji nastoletniej seksualności w mass mediach	-0,05	0,56	-0,25	0,01
Ocena odwrócenia tradycyjnych ról płciowych kobiety i mężczyzny w małżeństwie	-0,23	0,01	0,01	0,96
Preferowanie małżeństwa jako formy wspólnego życia kobiety i mężczyzny	-0,27	0,00	-0,16	0,11
Korzystanie z pornografii	0,03	0,68	-0,24	0,02
Postawy wobec współżycia seksualnego	-0,07	0,42	-0,20	0,05
Postawy wobec kohabitacji	-0,14	0,09	-0,21	0,03

Szczegółowa analiza skali postaw wskazuje na wiele związków istotnych statystycznie z wysoką oceną wartości estetycznych u kobiet. Cechował je częstszy brak wiary w wierną i trwałą miłość ($p=0,02$), małżeństwo częściej kojarzyło im się z utratą niezależności i swoistym zniewoleniem ($p=0,03$), częściej wyrażały przekonanie, że zawarcie małżeństwa przyspieszy „koniec” miłości ($p=0,03$). Częściej stwierdzały, że warto podejmować przedmażeńskie współżycie seksualne, umożliwiające poznanie się wzajemne partnerów i dopasowanie seksualne ($p=0,03$) i zdecydowanie bardziej sprzeciwiały się pozytywnemu

wartościowaniu wstrzemięźliwości seksualnej przed ślubem ($p=0,03$), szczególnie w odniesieniu do młodzieży ($p=0,00$). Kohabitację częściej traktowały jako idealny wstęp do małżeństwa ($p=0,00$) i traktowały ją jako wartościowe doświadczenie ($p=0,01$), porównywalne do małżeństwa ($p=0,03$). Mężczyźni wysoko ceniący wartości estetyczne rzadziej niż pozostali podkreślali różnice w uczuciowości między kobietami i mężczyznami ($p=0,05$), bardziej pozytywnie oceniali tradycyjność narzeczeństwa ($p=0,03$), wyrażali większe przekonanie o działaniach poronnych niektórych środków antykoncepcyjnych i wkładek wewnątrzmacicznych ($p=0,00$) i częściej pozytywnie nastawiali się do stosowania w małżeństwie naturalnych metod planowania rodziny ($p=0,01$).

3.5. Wartości prawdy a postawy respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związkach intymnych

Wysoka ocena wartości prawdy korelowała pozytywnie z wysoką oceną wartości witalnych, estetycznych, hedonistycznych, moralnych oraz świętości świeckich. Osoby wysoko ceniące wartości prawdy cechował niski poziom religijności i wysoki poziom otwartości na doświadczenie. Kobiety cechował ponadto wysoki poziom ugodowości, a mężczyźni niski poziom ugodowości (na poziomie tendencji) (tabela 15).

Tabela 15. Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości prawdy

Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości prawdy	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Religijność badanych	-0,17	0,04	-0,34	0,00
Otwartość na doświadczenie	0,23	0,01	0,29	0,00
Ugodowość	0,20	0,02	-0,18	0,07
Sumienność	0,08	0,34	-0,20	0,04
Wartość: sprawność i siła fizyczna	0,41	0,00	0,30	0,00
Wartość: wytrzymałość	0,44	0,00	0,37	0,00
Świętości świeckie	0,36	0,00	0,33	0,00
Wartości witalne	0,50	0,00	0,37	0,00
Wartości estetyczne	0,59	0,00	0,41	0,00
Wartości święte	0,30	0,00	0,16	0,12
Wartości hedonistyczne	0,46	0,00	0,41	0,00
Wartości moralne	0,64	0,00	0,43	0,00

Respondenci preferujący wartości prawdy akceptowali przedmałżeńską aktywność seksualną i jednocześnie stanowili większą grupę aktywnych seksualnie przed zawarciem małżeństwa, w porównaniu do tych, dla których

wartości prawdy mają mniejsze znaczenie (tabela 16). Kobiety z tej grupy częściej popierały model odwrócony od tradycyjnych ról płciowych, co umożliwiło by im większą samorealizację zawodową i finansową, a nie powodowało by koncentrowanie się głównie na zadaniach rodzinnych. Respondenci wysoko ceniący wartości prawdy, z grup obu płci, przejawiali mniej dojrzałe postawy wobec kohabitacji i w większym stopniu wyrażali gotowość do tworzenia tego typu związków, które albo z czasem przerodzą się w małżeństwo, albo pozostaną nieformalne. Badani z tej grupy preferowali partnerski model funkcjonowania w związku oraz wspólne wychowywanie dzieci. Kobiety preferujące wartości prawdy negowały możliwość umacniania więzi małżeńskich poprzez stosowanie naturalnego planowania rodziny, a oddawały taką rolę środkom antykoncepcyjnym.

Kobiety wysoko ceniące wartości prawdy cechował ponadto wysoki poziom samorealizacji w tworzonej w związku małżeńskim lub partnerskim.

Tabela 16. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami prawdy

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości prawdy			
	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearman a	p	ρ Spearma na	p
Podejmowanie przedmałżeńskiej aktywności seksualnej	-0,18	0,03	-0,19	0,06
Ocena przedmałżeńskiej aktywności seksualnej	-0,12	0,13	-0,2	0,05
Ocena odwrócenia tradycyjnych ról płciowych kobiety i mężczyzny w małżeństwie	-0,23	0,00	0,00	0,99
Preferowanie małżeństwa jako formy wspólnego życia kobiety i mężczyzny	-0,31	0,00	-0,25	0,01
Ocena naturalnego planowania rodziny jako metody umacniającej więzi małżeńskie	-0,17	0,05	-0,01	0,90
Ocena antykoncepcji hormonalnej jako metody umacniającej więzi małżeńskie	0,17	0,04	0,01	0,94
Preferowanie partnerskiego modelu małżeństwa	0,13	0,13	0,21	0,04
Poziom samorealizacji we własnym związku	0,26	0,00	0,07	0,50
Postawy wobec kohabitacji	-0,15	0,07	-0,24	0,02

Szczegółowa analiza korelacji pomiędzy danymi zawartymi w skali postaw a poziomem oceny przez respondentów wartości prawdy wykazała, że im wyższa była ich ocena, tym częściej kobiety wskazywały na aktywność własnej płci w tworzeniu związków heteroseksualnych ($p=0,03$), na możliwość poznania się i dopasowania z partnerem podejmując z nim przedmałżeńskie współżycie płciowe ($p=0,02$), sprzeciwiały się wstrzemięźliwości seksualnej wśród młodzieży ($p=0,02$)

i traktowały kohabitację jako idealny wstęp do małżeństwa ($p=0,01$). Kobiety z tej grupy krytycznie oceniały mass media o treściach seksualnych, które kierowane są do młodzieży ($p=0,02$) oraz hedonistyczną medialną wizję seksualności ($p=0,05$). Jednocześnie też wysoka ocena wartości prawdy korelowała u kobiet, na poziomie tendencji, z właściwym rozumieniem miłości ($p=0,08$) i szanowaniem wierności w związku ($p=0,09$), choć w sytuacji trudności między małżonkami były bardziej otwarte na możliwość ich rozstania ($p=0,07$). Zarówno kobiety, jak i mężczyźni wysoko ceniący wartości prawdy częściej stwierdzali, że kohabitacja to dobry „okres sprawdzania się pary” przed ślubem (kobiety i mężczyźni $p=0,05$) oraz, że jest to właściwe (kobiety $p=0,02$, mężczyźni $p=0,04$) i wartościowe doświadczenie (kobiety $p=0,01$, mężczyźni $p=0,03$).

3.6. Wartości moralne a postawy respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związkach intymnych

Respondenci wysoko oceniający wartości moralne w podobny sposób ocenili także wartości witalne, święte, zarówno świeckie, jak i religijne, a także wartości estetyczne, hedonistyczne i prawdy. Osoby te cechował wysoki poziom ugodowości oraz wysoki poziom sumienności u kobiet, a niski u mężczyzn (tabela 17).

Tabela 17. Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości moralne

Indywidualne cechy respondentów ceniących wartości moralne	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Ugodowość	0,24	0,00	0,20	0,05
Sumienność	0,15	0,07	-0,20	0,05
Wartość: sprawność i siła fizyczna	0,33	0,00	0,26	0,01
Wartość: wytrzymałość	0,44	0,00	0,42	0,00
Świętości świeckie	0,34	0,00	0,38	0,00
Świętości religijne	0,32	0,00	0,34	0,00
Wartości witalne	0,43	0,00	0,36	0,00
Wartości estetyczne	0,45	0,00	0,26	0,01
Wartości święte	0,37	0,00	0,37	0,00
Wartości hedonistyczne	0,31	0,00	0,30	0,00
Wartości prawdy	0,64	0,00	0,43	0,00

Respondenci wysoko oceniający wartości moralne przejawiali bardziej dojrzałe postawy wobec miłości i rodzicielstwa. Mężczyźni z tej grupy sprzeciwiali się tradycyjnemu modelowi małżeństwa, wybierając model partnerski, i

jednocześnie, razem z kobietami, podkreślali gotowość współwychowywania własnych dzieci. Mężczyźni ci w większym stopniu niż pozostali wyrazili zdecydowany sprzeciw dotyczący możliwości stosowania aborcji. W przypadku kobiet stwierdzono związek pomiędzy wysoka oceną wartości moralnych a wysokim poczuciem intymności, samorealizacji i podobieństwa w związku, który tworzyły w trakcie prowadzonych badań.

Tabela 18. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich wartościami moralnymi

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena wartości moralnych			
	KOBIEТЫ		MĘŻCZYŹNI	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Postawy wobec aborcji	0,07	0,37	0,24	0,02
Preferowanie tradycyjnego modelu małżeństwa	-0,07	0,42	-0,20	0,04
Wspólne wychowywanie dzieci	0,23	0,01	0,19	0,06
Poziom intymności we własnym związku	0,18	0,05	0,05	0,63
Poziom samorealizacji we własnym związku	0,32	0,00	0,10	0,36
Poziom podobieństwa z współmałżonkiem (partnerem) we własnym związku	0,16	0,08	0,10	0,33
Postawy wobec miłości	0,17	0,04	0,13	0,18
Postawy wobec rodzicielstwa	0,18	0,03	0,27	0,01

W szczegółowej analizie danych uzyskanych za pomocą skali postaw stwierdzono niewiele korelacji z preferowaniem przez badanych wartości moralnych. Uzyskane związki miały najczęściej charakter tendencji. Wynika z nich, że kobiety wysoko ceniące wartości moralne w większym stopniu niż pozostałe wierzyły w trwałość miłości ($p=0,03$) i wierność w związku ($p=0,04$), negując zdrady małżeńskie ($p=0,06$). Częściej pozytywnie odnosiły się do rodzicielstwa stwierdzając, że dziecko wnosi radość i spełnienie do małżeństwa ($p=0,07$) i nie można wiązać go jedynie z kosztami i niewygoda ($p=0,04$). Mężczyźni wysoko ceniący wartości moralne także częściej wierzyli w trwałą miłość ($p=0,07$), sprzeciwiali się poglądom, że małżeństwo i rodzina to przeżytek ($p=0,03$), podkreślali rolę miłości przy jego zawieraniu ($p=0,03$). Negatywnie odnosili się do hedonistycznych, w sferze seksualnej, zachowań kobiet ($p=0,02$), a pozytywnie wartościowali przedmałżeńską wstrzemięźliwość płciową ($p=0,01$). Sprzeciwiali się w większym stopniu niż pozostali powszechnej dostępności środków antykoncepcyjnych ($p=0,03$) i częściej wiązali stosowanie niektórych z nich z konsekwencjami poronnymi ($p=0,00$). Częściej też wskazywali na wartość stosowania przez małżonków naturalnych metod planowania rodziny ($p=0,02$). Podobnie, jak kobiety, dziecko stanowiło dla nich wartość ($p=0,01$), które wnosi

radość i spełnienie do małżeństwa ($p=0,05$) i można je pokochać, nawet jeśli nie planowało się jego poczęcia ($p=0,07$). Mężczyźni ci częściej też podkreślali, że cechą kohabitacji jest jej niestabilność ($p=0,07$).

3.7. Świętości świeckie a postawy respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związkach intymnych

Wysoka ocena wartości świeckich korelowała pozytywnie z wysoką oceną wartości religijnych, estetycznych, moralnych, a także wartości witalnych i hedonistycznych. Świętości świeckie preferowane były częściej przez kobiety o wyższym zaangażowaniu religijnym, o wysokim poziomie otwartości na doświadczenie, o wysokim poziomie sumienności i na poziomie tendencji – wysokim poziomie ugodowości (tabela 19).

Tabela 19. Indywidualne cechy respondentów ceniących świętości świeckie

Indywidualne cechy respondentów ceniących świętości świeckie	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Religijność badanych	0,16	0,05	0,1	0,35
Otwartość na doświadczenie	0,17	0,04	0,02	0,88
Sumiennosc	0,20	0,02	-0,14	0,15
Wartość: sprawność i siła fizyczna	0,22	0,01	0,14	0,18
Wartość: wytrzymałość	0,30	0,00	0,22	0,03
Świętości religijne	0,38	0,00	0,27	0,01
Wartości witalne	0,25	0,00	0,19	0,07
Wartości estetyczne	0,36	0,00	0,27	0,01
Wartości święte	0,78	0,00	0,72	0,00
Wartości hedonistyczne	0,27	0,00	0,23	0,02
Wartości prawdy	0,36	0,00	0,33	0,00
Wartości moralne	0,34	0,00	0,38	0,00

Mężczyźni preferujący świętości świeckie przejawiali, bardziej od pozostałych, dojrzałe postawy wobec rodzicielstwa. W większym stopniu akceptowali naturalne planowanie rodziny, zwracając uwagę, że ich stosowanie umacnia więzi małżeńskie, pomaga odnaleźć inne, pozaseksualne, sfery pogłębiania miłości między partnerami oraz, że ich stosowanie umożliwia życie w zdrowiu i w zgodzie z naturą, czego nie można, według nich, powiedzieć o antykoncepcji. Kobiety preferujące wartości świeckie podkreślały utrudniający aspekt relacji małżeńskich w związku ze stosowaniem naturalnego planowania rodziny. One też w większym stopniu negocowały medialną, hedonistyczną wizję seksualności. Mężczyźni preferujący wartości świeckie częściej niż ci, dla których

nie są one tak ważne częściej podejmowali zachowania seksualne, wskazujące na zdradę aktualnego partnera (tabela 20).

Tabela 20. Związek postaw respondentów wobec wybranych aspektów relacji w związku intymnym z ich świętościami świeckimi

Postawy wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym	Ocena świętości świeckich			
	Kobiety		Mężczyźni	
	ρ Spearmana	p	ρ Spearmana	p
Ocena medialnej wizji seksualności o charakterze hedonistycznym	0,17	0,04	-0,01	0,91
Ocena naturalnego planowania rodziny jako metody umacniającej więzi małżeńskie	0,11	0,2	0,22	0,03
Podejmowanie przypadkowych kontaktów seksualnych poza trwałym związkiem	0,09	0,28	-0,25	0,01
Postawy wobec rodzicielstwa	0,12	0,17	0,28	0,01

W szczegółowej analizie skali postaw stwierdzono pewne korelacje pomiędzy wybranymi aspektami relacji w związku heteroseksualnym a preferowaniem przez badanych świętości świeckich. Im wyższa cennaść tych wartości dla badanych kobiet, tym częściej opowiadały się za wartością wierności w związku ($p=0,01$), sprzeciwiały się wielości partnerów seksualnych podkreślając wartość monogamii ($p=0,00$). Negowały także możliwość wyboru partnera na podstawie doświadczeń seksualnych z wieloma partnerami ($p=0,02$). Podkreślały też, że koncentracja jedynie na doznaniach zmysłowych w aktywności seksualnej obniża godność człowieka ($p=0,05$). W pewnym stopniu negowały też zjawisko kohabitacji ($p=0,08$) i uświadamiały sobie konsekwencje korzystania z pornografii ($p=0,03$). Mężczyźni wysoko ceniący świętości świeckie bardziej dojrzałe definiowali pojęcie miłości prawdziwej ($p=0,02$), częściej sprzeciwiali się powszechności środków antykoncepcyjnych ($p=0,00$), wiążąc z nimi ryzyko poronnie ($p=0,02$) i zdecydowanie częściej pozytywnie odnosili się do stosowania naturalnego planowania rodziny w małżeństwie ($p=0,00$). Częściej też negatywnie oceniali zjawisko aborcji ($p=0,02$). Zdecydowanie mniej wierzyli w trwałość związku nieformalnego ($p=0,01$), stwierdzając, że cechą takiego związku jest niestabilność ($p=0,03$), a konsekwencją brak wierności i ryzyko rozpadu zawartego później małżeństwa ($p=0,05$). W większym stopniu, niż ci mniej ceniący wartości świeckie zwracali uwagę na negatywne aspekty kontaktu z mass mediami o treściach seksualnych przedstawianych hedonistycznie ($p=0,00$) i kontaktu pornografią ($p=0,05$), podkreślając ryzyko jej powszechności ($p=0,03$).

Wnioski z badań

Uzyskane w badaniach dane wskazują na częściowe potwierdzenie postawionej przed podjęciem badań hipotezy. Postawy wskazujące na dojrzałe ustosunkowanie się do budowania relacji w heteroseksualnym związku intymnym przejawiali w największym stopniu respondenci wysoko wartościujący świętości religijne. Wszystkie uzyskane dane, istotne statystycznie, wskazują, że im wyższe wartościowanie świętości religijnych, tym większa świadomość i nastawienie na dojrzałe wartościowanie miłości, małżeństwa, seksualności i rodzicielstwa. Im niżej respondenci cenili świętości religijne, tym bardziej hedonistyczne ujawniali postawy wobec płciowości, tym bardziej negatywnie nastawiali się do instytucji małżeństwa i rodzicielstwa.

Założenie, że wysokie wartościowanie moralne ma związek z postawami bardziej dojrzałymi nie zostało w pełni potwierdzone. Wyższa ocena wartości moralnych korelowała z bardziej dojrzałymi postawami wobec miłości, planowania rodziny i rodzicielstwa. Nie znaleziono związków istotnych statystycznie dotyczących poziomu wartościowania moralnego z innymi aspektami postaw wobec relacji płciowych w heteroseksualnym związku intymnym.

Wysoka ocena wartości prawdy w wielu aspektach korelowała z mniej dojrzałymi postawami respondentów, choć w części odpowiadała postawom dojrzałym. W tym przypadku hipoteza o jej związku z postawami dojrzałymi została przyjęta tylko częściowo.

Ocena pozostałych typów wartości: hedonistycznych witalnych i estetycznych wiązała się, zgodnie z założeniami badawczymi z mniej dojrzałymi postawami wobec wybranych aspektów relacji kobiet i mężczyzn w związku intymnym. Wartości hedonistyczne znalazły się wśród najczęściej wysoko ocenianych wartości i stwierdzono w ich przypadku najwięcej związków wskazujących na postawy nie służące trwałości związków i wysokiej ich jakości. Mimo, że w przypadku analizy związku wartości witalnych i estetycznych danych istotnych statystycznie było niewiele, większość wskazywała na charakter korelacji podobny, jak w przypadku związków postaw z wartościami hedonistycznymi. Jednocześnie też okazało się, że wśród mężczyzn wysoko ceniących wartości estetyczne i witalne znajdowały się pojedyncze elementy postaw wskazujących na dojrzałe nastawienie do niektórych z nich.

Najmniej korelacji stwierdzono podczas analizy związku omawianych postaw z preferowaniem świętości świeckich. Okazało się, że w większości przypadków wskazywały one na związek wysokiego wartościowania tych

świętości z bardziej dojrzałymi postawami wobec relacji płciowych w związku heteroseksualnym.

Analiza dotycząca jakości związków małżeńskich lub niemałżeńskich, które tworzyli respondenci wskazała, że wymiary świadczące o wysokiej jakości związku, czyli wysoki poziom intymności, samorealizacji i podobieństwa, a niski poziom rozczarowania korelowały częściej z wysokim wartościowaniem świętości religijnych, wartości moralnych i w pewnym stopniu także wartości prawdy. Natomiast wymiary wskazujące na niską jakość związku intymnego korelowały częściej z wysoką oceną wartości hedonistycznych, witalnych i estetycznych.

W pewnym stopniu z wartościowaniem poszczególnych wymiarów w modelu Schelerowskim związane były też cechy osobowości respondentów. Im wyższy był poziom ugodowości respondentów, tym wyższa była ich ocena wartości religijnych i moralnych (u osób obojga płci) oraz wartości prawdy u kobiet. Natomiast niższy poziom ugodowości korelował z wysoką oceną wartości hedonistycznych, estetycznych i prawdy w populacji mężczyzn. Niski poziom sumienności częściej występował u mężczyzn preferujących wartości hedonistyczne, prawdy i moralne, a wysoki u kobiet preferujących wartości moralne i świeckie. Wysoki poziom otwartości na doświadczenie częściej wiązał się z preferowaniem przez respondentów wartości prawdy oraz przez kobiety – świętości świeckich. Niski poziom otwartości częściej występował u respondentów ceniących świętości religijne. Butt i Mitchell wskazują, że „między cechami osobowości jednostki a akceptowanymi przez nią wartościami zachodzi pewien specyficzny rodzaj zgodności, która jest uwarunkowana rozwojowymi i przyczynowymi współzależnościami. (...) człowiek szczególnie ceni to, co jest bliskie jego osobowości” (Oleś, Płużek, 1990, s. 313), a ponadto „szczególnie silnie akceptowane są te wartości, które jednostce jest łatwiej realizować w związku z posiadanymi przez nią predyspozycjami osobowościowymi” (Oleś, Płużek, 1990, s. 321).

Zakończenie

W podjętej analizie udało się z naleźć odpowiedź na postawione pytanie, jak przedstawia się obraz wartościowania w zakresie hedonizmu, witalności, estetyki, prawdy, moralności, świętości świeckich i religijnych wśród studentów studiów niestacjonarnych oraz jaki jest związek tego wartościowania z ich postawami wobec relacji płciowych w intymnym związku. Z badań wynika, że związek ten okazał się dość istotny, szczególnie w przypadku wartości religijnych

i hedonistycznych ukazując całkowicie odmienne obrazy postaw, w zależności od tego, która z tych grup wartości ceniona była wyżej przez respondentów.

Ze względu na obserwowane od wielu lat przemiany społeczno-obyczajowe i normatywne, określane niejednokrotnie pojęciem kryzysu moralności, istnieje ryzyko, że coraz większa grupa społeczna będzie podejmowała wybory wartości coraz łatwiejszych i korzystniejszych dla siebie, a więc bliższe zaspokajaniu potrzeb przyjemnościowych (zob. Jasińska-Kania, 2009), tym bardziej, że jednym z najważniejszych źródeł wartościowania są nie zawsze uświadomione reakcje afektywne (Rutkowska, 2003). W konsekwencji będzie się to mogło przekładać na coraz mniej dojrzałe zachowania w relacjach międzyludzkich, w tym na postawy wobec relacji w bliskich związkach intymnych. Jeśli efektem tych przemian będzie dominacja tzw. wartości hollywoodzkich, kosztem wartości rodzinnych⁵, tradycyjne małżeństwo i rodzina oraz wysokie wartościowanie płciowości stanie się doświadczeniem coraz rzadziej preferowanym przez kobiety i mężczyzn, powodując nieodwracalne zmiany wartościowania w kolejnych pokoleniach. W związku z takim kierunkiem dokonujących się przeobrażeń należy postulować upowszechnienie badań i płynących z nich wniosków, umożliwiających uświadomienie społeczeństwu istniejących zagrożeń, a jednocześnie korzyści związanych z preferowaniem wartości tradycyjnych.

Bibliografia:

- Brzozowski P., *Skala Wartości Schelerowskich – SWS. Podręcznik*, Warszawa 1995.
- Brzozowski P., *Uniwersalna hierarchia wartości – fakt czy fikcja?*, „Przegląd Psychologiczny” 2005, 3 (48), s. 261-276.
- Feder D., *Wartości hollywoodzkie a wartości rodzinne*, w: red. T. Mazan, K. Mazela, M. Walaszczyk, *Rodzina wiosną dla Europy i świata*, Łomianki 2008, s. 293-296.
- Janicka I., *Kohabitacja a małżeństwo w perspektywie psychologicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
- Jasińska-Kania A., *Przekształcenia moralności w Polsce i w Europie*, w: red. M. Marody, *Wymiary życia społecznego*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009, s. 419-439.

⁵ D. Feder (2008, s. 294-295), odwołując się do świata filmowego, określa współczesne wartości jako rodzinne lub hollywoodzkie. Wśród przejawów wartości rodzinnych wymienia: wierność, szacunek, miłość, powściągliwość seksualną, troskę, wzajemne wsparcie, samo poświęcenie, przedkładanie większego dobra nad własne krótkotrwałe zadowolenie, oparcie się na rolach płciowych, preferowanie tradycji rodzinnych, religijność, monogamiczność małżeństwa, wierność, zróżnicowanie płci. Wśród przejawów wartości hollywoodzkich wyróżnia: liberalizm seksualny, czyli gloryfikację przedmałżeńskiego seksu, cudzołóstwo, promiskuityzm, homoseksualizm, seksualizację dzieci, seks bez miłości i małżeństwa, natychmiastowe zaspokajanie kaprysów, kult wszechwładnego Ja, wojujący feminizm, kultura gender, radykalny sekularyzm.

- Jusiak R., *Wartości preferowane przez nauczycieli szkół sandomierskich*, Roczniki Nauk Społecznych, tom XXVII-XXIX, zeszyt 2, 2000-2001, s. 29-61.
- Komorowska-Pudło M., *Seksualność młodzieży przełomu XX i XXI wieku*, WAM, Kraków 2013.
- Oleś P., *Wartościowanie a osobowość. Psychologiczne badanie empiryczne*, Lublin 1989.
- Oleś P., *Z badań nad wartościami i wartościowaniem: niektóre kwestie metodologiczne*, Roczniki Psychologiczne 2002, tom 5, s. 53-75.
- Ostrowska K., *Wokół rozwoju osobowości i systemu wartości*, CMPPP MEN, Warszawa 1998.
- Plopa M., *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, IMPULS, Kraków 2006.
- Reber A.S., *Słownik psychologii*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2000.
- Rutkowska D., *Wpływ uprzedniej aktywizacji automatycznego vs refleksyjnego systemu wartościowania na operowanie pojęciami aksjologicznymi u osób o różnym stopniu ich ukształtowania*, Przegląd Psychologiczny, 2003, tom 46, nr 2, s. 161-177.
- Siek S., *Struktura osobowości*, ATK, Warszawa 1986.
- Slany K., *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 2008.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1992.
- Tomkiewicz A., Popławska E., *Postawy wartościujące studentów polskich i amerykańskich*, Roczniki Nauk Społecznych 1997, zeszyt 2, tom XXV, s. 45-66.
- Walewander E., *Potrzeba wychowania do wartości*, Roczniki nauk Społecznych 1998, tom XXVI, zeszyt 2, s. 5-13.